

Dr hab. prof. UKSW Katarzyna Roszewska
Dr Agnieszka Dudzińska
Centrum Badań Nad Niepełnosprawnością cbnn.pl

Warszawa, 3.12.2020

**Uwagi do projektu ustawy
o zmianie ustawy o pomocy społecznej z 8 października 2020
(nr z wykazu UD 131)**

Popieramy następujące zmiany zaproponowane w projekcie ustawy:

1. wyłączenie z dochodu zwrotu kosztów przejazdu dziecka i opiekuna do placówki edukacyjnej na podstawie Prawa oświatowego – art. 1 pkt. 3

2. uelastycznienie wysokości zasiłku okresowego – art. 1 pkt. 5

3. wprowadzenie możliwości objęcia osoby usługami opiekuńczymi lub specjalistycznymi usługami opiekuńczymi w trybie pilnym – art. 1 pkt. 8 projektu

Jest to od dawna potrzebne rozwiązanie, które umożliwi szybkie reagowanie w sytuacjach kryzysowych.

4. zniesienie obowiązku odpłatności za usługi niebędące usługami całodobowymi w ośrodkach wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi - art. 1 pkt 9

Rozwiązanie stanowi wyjście naprzeciw oczekiwaniom społecznym. Osoby korzystające z dziennej aktywności przykładowo w WTZ i ŚDS były w różnej sytuacji, przez co preferowały pobyt w WTZ, gdzie nie tylko nie ma odpłatności, ale ma się do dyspozycji „kieszonkowe” w ramach treningu ekonomicznego. Różnica między statusem WTZ a ŚDS jest od dawna rozmyta, stąd proponowane rozwiązanie będzie odebrane jako sprawiedliwe.

5. możliwość skierowania do domu pomocy społecznej osób pozostających w związku małżeńskim lub rodzic z pełnoletnim dzieckiem – art. 1 pkt. 12 projektu

Jest to szczególnie ważna zmiana dla starszych rodziców, opiekujących się dorosłym dzieckiem z niepełnosprawnością.

Docelowo należy dążyć do deinstytucjonalizacji usług opiekuńczych, lecz z uwagi na zgłaszany przez starszych rodziców – opiekunów osób z niepełnosprawnościami pilny problem związany z rozdzielaniem osób bliskich w sytuacji, gdy wobec braku usług w miejscu zamieszkania nie są w stanie dalej mieszkać samodzielnie lub sprawować opieki należy umożliwić im wspólny pobyt w domu pomocy społecznej. Upowszechnienie praktyki „łączenia rodzin” w sytuacji, gdy opieki wymaga więcej niż jedna osoba powinno

ułatwić promowanie podobnych rozwiązań dla rodzinnych domów pomocy i mieszkań chronionych.

6. doprecyzowanie obowiązku ponoszenia częściowych kosztów utrzymania mieszkania chronionego tylko w sytuacji, gdy osoba zamieszkuje w nim korzystając jednocześnie ze wsparcia w tym mieszkaniu - art. 1 pkt. 15 projektu

Dodatkowo zgłaszamy następujące postulaty:

- umożliwienie samorządom dofinansowywania ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi ze środków własnych - art. 1 pkt. 10 projektu, polegający na dodaniu ust. 6 w art. 51c w ustawie

Z doniesień prasowych wynika, że projektowana zmiana została wycofana przez rząd, co jest błędem i pogarsza szanse osób z najcięższymi niepełnosprawnościami na uzyskanie opieki dziennej, a tym samym skazuje je na dalszą izolację społeczną, a opiekunów rodzinnych – na dalsze przeciążenie i wypalenie.

Możliwość współfinansowania ośrodków wsparcia dziennego dla osób z zaburzeniami psychicznymi przez jednostki samorządu terytorialnego ze środków własnych budziła przez wiele lat wątpliwości. Samorządy biorąc pod uwagę, iż prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi stanowi zadanie zlecone gminie lub powiatowi z zakresu administracji rządowej (art. 18 ust. 1 pkt. 5 i art. 20 ust. 1 pkt. 2), na realizację którego środki zapewnia budżet państwa w formie dotacji, miały wątpliwości co do możliwości dodatkowego finansowania tych placówek ze środków własnych.

Środowisko osób z niepełnosprawnościami, reprezentowane w komisji Dialogu Społecznego ds. Niepełnosprawności w Warszawie, zwracało się w roku 2018 do Ministerstwa Finansów oraz do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej o jednoznaczną interpretację w tej sprawie, wyrażając nadzieję, że będzie ona korzystna dla osób z niepełnosprawnościami, a więc umożliwiająca dofinansowywanie środowiskowych domów samopomocy przez samorządy.

MRPiPS w odpowiedzi (sygn. DPS.I.5111.2.11.2019.DW) powołało się na wyrok NSA z 15.IX.2015 r. (II GSK 2218/14), w którym NSA zakwestionował nawet tymczasowe finansowanie przez samorząd funkcjonowania ośrodków wsparcia. Tym samym, mimo braku zakazu w ustawie o pomocy społecznej, samorządy obawiały się dodatkowo wydatkować własne środki na wsparcie tych placówek.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w przywołanym wyżej piśmie zapewniało, że trwają prace nad umożliwieniem współfinansowania ośrodków wsparcia dziennego dla osób z zaburzeniami psychicznymi przez jednostki samorządu terytorialnego ze środków własnych.

Dlatego realizacja tego postulatu w konsultowanym projekcie poprzez propozycję dodania w art. 51c ustępu 6 w brzmieniu: „**Jednostka samorządu terytorialnego może dofinansowywać ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi ze środków własnych**” wzbudziła wśród rodziców dorosłych osób z niepełnosprawnościami uznanie

i nadzieję na znalezienie miejsc dziennego pobytu dla setek osób, których potrzeby opiekuńcze, wynikające ze znacznej niepełnosprawności, nie mogą być zaspokojone przy obecnych, nawet zwiększonych o 30% stawkach ustawowych.

W uzasadnieniu do projektu ustawy (s. 8) wskazano również, że zmiana następuje w związku ze zgłaszanymi przez jednostki samorządu terytorialnego postulatami możliwości dofinansowania ze środków własnych tych jednostek zadania zleconego, jakim jest prowadzenie ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi (tj. środowiskowych domów samopomocy oraz klubów samopomocy).

Niezrozumiały jest zatem sprzeciw samorządów, które same nic nie tracąc jednocześnie blokują osobom najciężej niepełnosprawnym poprawę ich sytuacji w przypadku, gdy samorząd jest życzliwy i dysponuje środkami na dodatkowe wsparcie ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

CBNN proponuje ponadto, by dodanie ustępu 6 w art. 51c zostało uzupełnione o wskazanie, iż podmiotem uprawnionym do dofinansowania ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są gminy. Umożliwienie dofinansowania ośrodka, z którego korzysta mieszkańiec gminy, i to nawet jeśli ośrodek ten znajduje się na terenie innej gminy czy innego powiatu, rozwiązałoby część problemów z finansowaniem miejsc dla osób z najcięższymi niepełnosprawnościami, wymagającymi dodatkowych nakładów na ich wspieranie.

W związku z tym postulujemy rozważenie możliwości wyraźnego wskazania, aby to gminy, z której osoba została skierowana mogły **dofinansować ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi ze środków własnych**, również w sytuacji, gdy osoba będzie korzystać z ośrodka wsparcia na terenie innej gminy lub innego powiatu.

- rozważenie, czy maksymalny limit potrąceń ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej tytułem opłat za korzystanie z placówek pomocy społecznej wymienionych w art. 97 nie powinien być niższy, niż proponowany - art. 1 pkt. 22) - zmiana art. 104 ust. 2.

Projekt wprowadza maksymalny limit potrąceń z bieżących wypłat świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, który co do zasady należy uznać za potrzebny, lecz wymiar tego limitu nie powinien być jednolity dla wszystkich placówek, w szczególności powinien uwzględniać, że ośrodki dzienne i mieszkania chronione nie zapewniają całodobowego utrzymania, wobec tego możliwość potrącenia kwoty odpowiadającej wysokości 50% aktualnie pobieranego świadczenia wydaje się zbyt daleko idąca. Nadal może prowadzić do sytuacji (której ustawodawca dzięki tej zmianie chce uniknąć), gdy osoba jest uprawniona do świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej, a w rzeczywistości na skutek potrącenia, nie otrzymuje tego świadczenia i pozostaje bez środków do życia.

- **zmiana art. 122 ustawy o pomocy społecznej** w zakresie kwalifikacji osób kierujących jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej.

Do stażu pracy wymaganego od kierownika ośrodka wsparcia należy zaliczyć również staż pracy w warsztacie terapii zajęciowej, który nie jest jednostką pomocy społecznej. Dodatkowo, należy umożliwić kierownikowi ośrodka wsparcia uzupełnienie kwalifikacji o specjalizację z zakresu organizacji pomocy społecznej w ciągu roku od podjęcia funkcji kierownika placówki. Kierownik mógłby być wówczas zatrudniony warunkowo jako „pełniący obowiązki”.

Alternatywne rozwiązanie polegałoby na dodaniu w ust. 2 wyłączenia, dotyczącego osób kierujących ośrodkami wsparcia dla nie więcej niż 15 osób.

Propozycja ta wpisuje się w projektowane zmiany dotyczące pracowników socjalnych, opiekunów i superwizorów. Ośrodki wsparcia napotykają na problemy w rekrutacji osób kierujących ośrodkiem, zwłaszcza w przypadku nowotworzonych ośrodków dla osób z najcięższymi niepełnosprawnościami, jak np. ŚDSy typu D.